

מהי אמונה (א)

המצוה הראשונה היא הציווי אשר צונו בהאמנת האלהות, והוא שנאמין שיש שם עילה וסיבה, הוא פועל לכל הנמצאים, והוא אמרו "אנכי ה' אלוקיך". ובסוף גמרא מכות אמרו: תרי"ג מצוות נאמרו למשה בסיני, מאי קראה? "תורה צוה לנו משה". רוצה לומר מנין תורה. והקשו על זה ואמרו: תורה בגמטריה תרי"א הוי? והיה המענה: "אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמענו. הנה נתברר לך ש"אנכי ה'" מכלל תרי"ג מצוות, והוא צווי בהאמנת האלהות (ספר המצוות להרמב"ם, מצוה א').

דיני	מצווה	זו,	כגון	מה	שמחוייב	עלינו
להאמין	עליו	שכל	היכולת	וכל		
הגדולה	והגבורה	והתפארת	וכל	ההוד		
וכל	הברכה	וכל	הקיום	-	בנו.	ושאין
בנו						

כוח ושכל להשיג ולהגיד גדלו וטובו. כי לרוב מעלתו והודו לא יושג רק לעצמו. ולשלול ממנו בכל כוחנו כל חסרון, וכל מה שהוא הפך כל שלמות, והפך כל מעלה. והעניינים היוצאים מזה, כגון לדעת שהוא נמצא, שלם, בלתי גוף ולא כוח בגוף. כי הגופים ישיגום החסרונות, והוא, ברוך הוא, לא ישיגהו מין ממיני החסרון. ושאר דברים רבים הנאמרים בעניין זה, כולם מבוארים בספרי יודעי חכמת האלוקות. אשרי הזוכים אליה, כי אז יקיימו מצווה זו על בוריה. (ספר החינוך, מצווה כ"ה).

**

המשמעות הפשוטה של המושג "אמונה" היא התייחסות חיובית מצידנו למציאות שאין משיגים אותה בה' החושים הגשמיים.

כאשר ראובן שואל את שמעון: "האם אתה מאמין ללוי?" הכוונה פשוטה - כיון שלוי אומר דבר מה, ואיננו יודעים באופן ברור, האם הוא מדבר אמת או לא, לכן אנו נאלצים להפעיל חוש של אינטואיציה, לבדוק ולאמוד האם אנו יכולים לקבל את דבריו, למרות שלנו הדברים אינם ידועים באופן ברור. כיצד אנו אומדים זאת? אנו בודקים האם הדברים עצמם סבירים ואפשריים. אנו בודקים האם לוי הוא טיפוס של שקרן ובעל גוזמה, האם לאורך היכרותנו איתו נתקלנו בדיבורים שקריים או שאינם מדויקים מצידו, וכו'. וכאשר אנו מנתחים את כללות הדברים, אם אנו מגיעים למסקנה שאפשר לסמוך עליו ולקבל את דבריו, זה נקרא שאנחנו מאמינים לו. ככל שהענין חשוב יותר, כך נבדוק יותר, עד שנהיה

משוכנעים שאכן אפשר לסמוך עליו ולקבל את דבריו.

נמצא, שבכל הזדמנות שבה אין אנו יכולים לבדוק את אמיתות הענין באופן ברור, אנו נאלצים להסתפק באמונה. כלומר, בחיי היום יום שלנו, האמונה נוהגת רק בזמנים של חוסר ברירה, בדיעבד.

אולם האמת היא, שהאמונה היא כלי יקר מאד לקשר שבין אדם לחברו, ובפרט בין אדם למקום. מצינו שגדולי ישראל העדיפו את האמונה, לא בדיעבד, אלא ממש לכתחילה. וזאת יש להבין, מדוע היה עליהם לנהוג כך? הלא לכאורה זהו מצב שאינו רצוי לכתחילה? ואם כך הוא, מדוע ענין זה הוא מצוה כ"כ חשובה, עד שהרמב"ם מונה אותה כמצוה הראשונה?

היסודות לאמונת הבורא

עוד עלינו להתבונן: במערכת היחסים שבין אדם לזולתו, האמונה נשענת על אומדן מסוים, כפי שראינו לעיל. אולם על מה נשענת האמונה שלנו ביחס לבורא? הלא את הבורא אין רואים כלל, וא"כ מי הוא זה שיכול לומר בבטחון גמור שאכן יש בורא בעולם, ועל כתפיו הרחבות אנו יכולים להשען?

אנו מתבוננים מדי יום במציאות, ונראה שהיא מונהגת מעצמה, באופן טבעי. היכן יש סימן ורמז לנוכחות אלוהית? תורתנו הקדושה מוסרת לנו שלא יתכן לראות את הבורא, ולא לחוותו בעזרת ה' החושים שלנו, משום שאינו גוף ואין לו דמות הגוף. וא"כ על מה נבסס את האמונה בו?

אכן ישנם כמה וכמה יסודות שעליהם אנו מתבססים באמונתנו.

א) – מעמד הר סיני, אשר בו זכו עם ישראל למעמד נבואי ולגילוי הקב"ה, מאורע אשר לא היה ולא יהיה דומה לו בהיסטוריה של האנושות (יש לציין: מיסדי שאר הדתות טוענים להתגלות אלוהית פרטית אליהם אחד על אחד, דבר שא"א לבדוק, אבל בדת היהודית ההתגלות האלוהית היא למליוני אנשים, דבר שאם הוא בדומה מיד צריכים הקהל להכחישו, ומכאן אמיתות ההתגלויות המתוארות בתורה לרבים), וכמו שנאמר בתורה (דברים ד, לב-לג) **"כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך, למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, ולמקצה השמים ועד קצה השמים – הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו? השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי?"**. מעמד גדול זה נמסר בעם ישראל מאב לבן בכל הדורות, וכמו שמרחיב בספר הכוזרי, שעצם קיום מסורת זו בעם ישראל, וההקפדה בכל הדורות על שמירת חוקי התורה לכל פרטיה הנובעת ממסורת זו, מהווה הוכחה שאין למעלה ממנה לאמיתותה. וכמו"כ המסורת על הנסים והנפלאות שנעשו לעמנו החל מימי האבות, דרך יציאת מצרים וקריעת ים סוף, וכן בהמשך בתקופת השופטים, המלכים והנביאים, אשר כולם מורים כי יש בורא לעולם אשר נתן תורה לעמו ישראל, כמו שנאמר בתורה (שם פסוק לד-לה): **"אז הנסה אלהים לבוא לקחת**

לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך. אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו".

וממילא בכלל זה, אף אמיתות תורתנו הקדושה וכל מה שכלול בה, שניתנה לעם ישראל בהר סיני – נסמכת על תוקף מסורת זו. והנה בתורה הקדושה נכתב כל מה שעלינו לדעת אודות הבורא והשגחתו על הבריה. הן סיפורי האבות, איך התקשרו ודיברו עם בורא עולם, איך צוה אותם בכל מעשיהם, ואיך שמעו בקולו, או שמאנו לדבריו ונענשו. וכן אנו למדים מהתורה"ק את מטרת כל המצוות, לנקות אותנו מהאהבה העצמית ולקשר אותנו לבורא.

(ב) – הבריה עצמה מעידה על יוצרה, ומעידה על קיום בורא לעולם. וכמו שמצינו באברהם אבינו שהגיע להכיר את בוראו ע"י התבוננות בבריה. וכך כל מי שאינו נותן ליצור להטות שכלו, מגיע להכרה זאת. מדענים יהודים ואף לא יהודים החוקרים את חוקי הטבע וקבועיו, מתבטאים אחר שנוכחים לראות את השלימות העצומה שיש בטבע, שודאי כח אלוקי מכון יצר וברא כל אלה, ולא יתכן שנבראו מעצמם.

ומתוך התבוננות זאת גם אפשר להגיע להכרה על טובו וחסדו של הבורא, כמו שהאריכו בספה"ק (עי' חובת הלבבות שער הבחינה) על חסדי ה' העצומים שהאדם יכול ללמוד מפלאי הבריה שבגופו. וכמו כן יכול להכיר מתוך הבריה את חכמתו וגדלותו של הקב"ה, וע"י כך להגיע ליראה ואהבה, וכמ"ש הרמב"ם (יסודי התורה פ"ב ה"ב): "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול. וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחריו ויפחד, ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות. כמו שאמר דוד: 'כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו'. ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם. כמו שאמרו חכמים בענין 'אהבה', 'שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם'".

(ג) – חכמי ישראל שבכל הדורות, שהגיעו לדביקות בבורא העולם, עד שחשו וחוו את מציאותו בהרגשה גמורה – הנה מעידים כי טוב ה' ולעולם חסדו, והמה האומרים כי יש בורא בעולם שהוא טוב ומיטיב, השולט בכל פרט בבריה למין הקטן ועד הגדול, והם המכוונים את דרכנו איך ללכת ומה לעשות כדי להגיע לדביקות בבורא העולם, ולגילויים הגבוהים שהם זכו. וכאשר אדם אכן מגיע להרגשה ולחוויה על טבעית של הרגשת השלימות האלוקית, הרי אינו צריך עוד לשום הוכחה.

צריך לציין את משלו של הרמח"ל במסילת ישרים, שאצל מלכי צרפת היה גן

ענק עשוי מבוכים מבוכים המתפתלים לאורך קילומטרים רבים, ובאמצע הגן היה ארמון מפואר, והיו נוהגים לשחק במשחק של הליכה במבוכי הגן, והמנצח הוא זה שמצליח להגיע לארמון. והנה מי שאכן הגיע לארמון, היה יכול לעלות למעלה, ומלמעלה ראה את האנשים התועים בתוך שבילי המבוכים, והיה יכול להדריך אותם מלמעלה היכן ללכת, והיכן אינו נכון ללכת. נמשל: גדולי ישראל שכבר הגיעו לארמון המלך, הם יכולים להדריך את עם ישראל התועה במבוכי החיים איך להגיע לארמון המלך, ובאלו דרכים לא ללכת, כיון שאינן מובילות לשום מקום.

(ד) - האותות והמופתים שהראו גדולי ישראל במשך הדורות כדי להוכיח שיש אלקים בישראל, שע"י דביקותם באלקים חיים נעשו שולטים על כל מערכות הטבע, דוגמת האלקים שבו הם דבוקים. וכן כל התוכחות והנבואות שבתורה ובספרי הנביאים אשר התממשו במהלך הדורות, ומעידות על אמיתות התורה"ק.

(ה) – מעבר לכל הנ"ל, כל אדם זוכה לגילויי ההשגחה העליונה בחייו, כאשר משמים מסבבים לפעמים גילויים, הן לאדם פרטי והן לציבור או לדור שלם, כדי לזכותם ולאפשר להם להתחזק באמונה, אם רק ישימו זאת אל לבם וירצו בכך. ובכלל זה למשל הוא הענין שהתחדש בדורות האחרונים, בפרסום הידיעות המרובות על אנשים שחוו מוות קליני וחזרו לעולם, ומספרים על האור האלוקי העצום שראו, אשר מלא אהבה אליהם ודואג להשלמתם. וכמו"כ תופעת הילדים האוטיסטים, שבהם החלק הנשמתי חזק הרבה יותר מהחלק הגופני, אשר מוסרים דברי אלקים חיים על סמך ההארה הנשמטית המגולה באופן יחסי אצלם, וכבר תמכו רבים מגדולי ישראל בדברים שנאמרים על ידם, המתאימים לחלוטין ליסודות האמונה והיהדות ולדברי התורה"ק.

בין שכל לאמונה

אמנם אין די בכך שהידע השכלי של האמונה שוכן אי שם בירכתי המוח. שהרי כאשר נשאל יהודי שאינו מקיים תורה ומצוות, האם מבחינה שכלית מקובל עליו שיש בורא לעולם שהוא רחום וחנון, לעיתים רבות יהודי כזה יענה בחיוב: כן, אני מאמין שיש בורא לעולם, רחום וחנון. וא"כ נשאל אותו – מדוע אינך מקיים תורה ומצוות? מדוע הנך מודאג וחרד לפעמים? מדוע אמונה זו אינה משפיעה כלל על חייך? ואז מן הסתם נשמע ממנו תירוצים והסברים רבים. אבל השורה התחתונה שבכל זה היא - שהאמונה לדידו היא ידע מסוים, שאינו משפיע כלל על חייו.

ומה בדבר יהודי חרדי, האם הוא אינו מודאג ועצוב וכועס? האם הוא אינו עובר עבירות כגון לשון הרע וכו'. אבל מצד שני, הרי יש מצוות רבות שהוא כן מקיים, א"כ – האם הוא מאמין בבורא, או שאינו מאמין? התשובה היא: מה שהוא מניח תפילין, ומקיים מצוות אלו ואחרות, אין זו עדות על כך שהוא מאמין שיש בורא. אלא זה בא לו כתוצאה מהחינוך שקיבל במשך חייו, החל משנות ילדותו, וכן

ממחויבויות שמכתיבה לו החברה שבה הוא נתון.

אמונה ניכרת, כאשר אדם צריך לעשות משהו שקשה לו לעשות, מעבר לחינוך ולחוקי החברה. בזה ניכר האם הוא מאמין או לא. למשל, הענין הכללי של "שיויתי ה' לנגדי תמיד". זהו ענין קשה – לצייר לעצמו כל הזמן את מציאות המלך השי"ת, ולהתכופף ולהתבטל אליו, ועוד לעשות זאת בשמחה ובהתרוממות הרוח, שהרי "עוז וחדוה במקומו", והמשרת את מלך היקום חייב להיות מלא שמחה על הזכות העצומה שנפלה בחלקו, כפי שרואים בגשמיות שיש מריבה ותחרות מי ישרת את האדם הגדול, ולמי תהיה הזכות לבוא במגע עמו.

ומענין זה צומחים אלפי סעיפים אחרים: לדוגמה, לא שייך לכעוס ולהתרעם על שום מאורע ואדם, אם האדם מאמין שהשי"ת עשה ועושה ויעשה את כל המעשים כולם, ומסיבה זו גם אין שייך שום פחד או דאגה או עצבות ודכאון, או רצון לנקום במישהו, וכדומה. בעינים אלו אנו חשים את הקושי האמיתי – וקושי זה מגלה לנו שאין אנו מאמינים בהשי"ת באמת באופן שלם, אלא באופן חלקי בלבד. לכן קשה לנו לקיים את מצוות התורה שאין להן חינוך ומחייב חברתי ניכר, כגון ואהבת לרעך כמוך, לשון הרע, שמירת העינים, וכדומה. כל זה מגלה שאין אנו באמת מאמינים בבורא העולם.

וזהו מה שגדולי ישראל הגדירו ואמרו: במקום שנגמר השכל, שם מתחילה האמונה. דהיינו שהאמונה היא לגמרי ללא אומדנא שכלית. ויש להבין את דבריהם, הלא בכל זאת אנו מתבססים על יסודות שונים באמונתנו, וכנ"ל. אלא הענין הוא, שבמציאות כאשר אנו נמצאים במצב של נסיון שנוגד לחלוטין לשכלנו ולרצוננו, אין הגוף מוכן לקבל את היסודות השכליים הנ"ל של האמונה.

צורת עבודת האמונה - שיויתי הוי"ה לנגדי תמיד

כתב רבינו בחי" (הקדמת ס' חובות הלבבות):

כי	כבר	נתברר	לנו,	כי	האדם	מחובר
מנפש	וגוף,	מטובות	הבורא	עלינו.	ואנחנו	עלינו.
האחד	נראה,	והשני	אינו	נראה.	עבודה	חובות
חייבים	לעבוד	אותו	בעבור	זה	חובות	חובות
גלויה	ועבודה	עפונה.	הגלויה	–	חובות	חובות

האיברים, כמו התפילה והצום והעדקה, ולימוד תורה וללמודה, ועשות סוכה ולולב וציצית ומזוזה ומעקה, והדומה להן ממה שיגמר מעשהו על ידי חושי האדם הנראים. אך העבודה העפונה היא חובות הלבבות, והיא, שניחד האל בלבותינו, ושנאמין בו ובתורתו, ושנקבל עבודתו ונראה אותו, ונכנע מפניו,

ונבוש ממנו, ונאהב אותו, ונבטח בו ונמסור נפשתינו אליו, ונפרוש מאשר ישנא, ושניחד מעשינו לשמו, ושנתבונן בטובותיו והדומה לזה ממה שיגמר במחשבת הלב ומצפוננו, מבלי איברי הגוף הנראים ממנו".

נמצא, שתמצית האמונה היא "שיויתי הוי"ה לנגדי תמיד", היינו שהאדם צריך לצייר לעצמו איך שיש כח אלוקי המלוּבש בכל המציאות כולה: דומם צומח חי ומדבר, ומחיה אותה, ומנהיג כל דרכיה, ומטלטל את כל הרפתקאותיה. וכמובן העיקר הוא האדם, שכן הדומם הצומח והחי רק נספחים לאדם, ועולים ויורדים עמו, ונועדו כדי להביאו למטרתו. ומטרת הבורא יתברך להביא את האדם לתיקונו ולהדבק בו יתברך, כדי שיוכל ליהנות מן ההנאה היותר נצחית של הדביקות באלוקי כל היקום, והשגת דרכיו וטעמי מצוותיו.

ויל"ד אשר ציור ודמיון האמונה הוא מלחמת חיינו. כיוון שהגוף אינו חפץ לצייר ציורים של מציאות בלתי מוחשית, אלא כל ענינו לצייר ציורים של מציאות מוחשית, שממנה הוא יכול להתענג. מה עוד, שציור כזה אמור לחייב את האדם לקיים כל מצוות ה', ולא להשאיר לעצמו אפילו רגע אחד פנוי לעשות כשרירות לבו, אלא בטל רצון מפני רצונו. וא"כ עומדים כאן על המשקל זה מול זה: התענוגים הזמניים המוחשיים, מול התענוגים הבלתי זמניים הקשורים למציאות שאינה מוחשית. כאשר אדם רוצה למלא תאוותיו - בפיו, בעיניו, באיבריו, וצריך לבטל את רצונו מפני הרצון האלוּקי – זה קשה. כאשר ראובן פוגע בשמעון בחריפות, ושמעון משתוקק השתוקקות עזה לנקום בראובן, וצריך לבטל את רצונו מפני הרצון האלוּקי. כאשר אדם יושב מול הגמרא ולבו משתוקק לחשוב על דברים אחרים, וצריך לבטל את רצונו מפני הרצון האלוּקי. בכל אלה ובכל רגע נתון, צריך האדם לצייר לעצמו את הגדלות האלוּקית העצומה של מלך א-ל חי וקיים, אשר גורלנו בידיו בכל שניה ושניה, ולבטל את רצונו מפני הרצון האלוּקי.

מטרת עבודת האמונה – השוואת הצורה

נשאלת א"כ השאלה, וכי הבורא רוצה שנסבול ח"ו? הלא הוא רוצה להיטיב לנבראיו, ומדוע א"כ הסתיר את מציאותו? והרי אם מציאותו היתה מורגשת, לא היו לנו כל הנסיונות הקשים הממלאים את חיי האדם ביסורים אין קץ?

אלא צריכים אנו לדעת, דמכיון שרצונו להיטיב לנבראיו, ע"כ ברא את טבע האדם שירצה לקבל הנאה ותענוג, ולפי גודל הרצון כך גודל התענוג. והנה 'רצון לקבל הנאה ותענוג' זה, נק' "יש מאין", שכן הוא מציאות שנתהוותה מאין, שאין לה מקור בו יתברך, מטעם שבבורא לא שייך רצון לקבל - א) מטעם שרצון לקבל משמעותו חסרון, ובבורא אין חסרון, אלא הוא שלם בתכלית השלימות. ב) מטעם שאין לו ממי לקבל, דהלא כל מה שיש במציאות בא ממנו יתברך.

וכיון שכך, אנו רחוקים ממנו יתברך, מטעם שכל חיינו נתונים לשליטת טבענו לקבל, ואילו הוא יתברך אינו מקבל אלא רק נותן. ונדע, שברוחניות המרחק

הוא פועל יוצא מן התכונות, שכאשר ישנן תכונות שוות בב' ישויות משמעות הדבר שהן דבוקות זו בזו, וכאשר יש שינוי בין התכונות של ב' הישויות משמעות הדבר שיש מרחק ביניהן, לפי גודל השינוי. וכאשר יש הפכיות ביניהן, הרי הן מנותקות לחלוטין ונפרדות לגמרי האחת מן השניה.

והנה, לרצון לקבל הנאה ותענוג יש ב' פנים: (א) מוחא, שרוצה להבין כל דבר, ואינו רוצה להאמין. (ב) ליבא, שרוצה להרגיש כל דבר, ואינו רוצה לחיות בלי הרגשה ומתיקות. ולפי"ז ענין האמונה סותר לגמרי לרצון לקבל, וע"כ הוא כה קשה לנו. אבל עם זאת הוא מוכרח עבורנו, כדי להשוות את צורתנו לצורת הבורא, כי ללא השוואה זו לא נוכל להדבק בו. נמצא שעבודתנו להשוות צורתנו ליוצרינו היא בב' פנים: (א) חסד של המח, דהיינו המוכנות לעבוד באמונה למעלה מהדעת, תוך ויתור על ההבנה. (ב) חסד של הלב, דהיינו המוכנות לעבוד בהשפעה, תוך ויתור על הקבלה.

לכן המבחן האמיתי של האמונה הוא דווקא כאשר היא נגד השכל, וכמו שהבאנו לעיל מגדולי ישראל שבמקום שנגמר השכל שם מתחילה האמונה. ובזה נבין את התשובה למה ששאלנו בתחילה, מדוע גדולי ישראל העדיפו את האמונה לכתחילה, ולא רק בתור מוצא במצבי חוסר ברירה. הסיבה לכך היא משום שהרצון לקבל הנאה ותענוג אינו רוצה את האמונה, כי האמונה הפוכה לטבעו. הרצון לקבל רוצה להבין כל דבר ע"י השכל, ולא לפעול למעלה מן השכל, וממילא נמצא שהאמונה היא סוג של התבטלות עמ"נ להשפיע נחת רוח לבורא, ולכן דוקא ע"י האמונה נוכל להדבק בהש"ת. על כן האמונה צריכה להיות חשובה יותר מן השכל, דוקא משום שהרצון לקבל מעדיף לעבוד עם השכל, שממנו הוא מקבל את הנאתו. וזהו שאמר דוד המלך "כל מצוותיך אמונה", דמכל המצוות ינק את הכח לעבוד באמונה, והיא מטרת המצוות לצרף את הבריות מזוהמת הרצון לקבל.

בד"ה אמונה¹ (ב)

למעלה מן השכל

ויש בענין זה מדרגות שונות. למשל: ראובן הלווה לשמעון אלף דולר לחודש אחד. אחר חודש מגיע שמעון לראובן ומחזיר לו את הכסף, ויש בזה ג' אפשרויות:

(א) ראובן סופר את הכסף, ואכן יש אלף דולר. (ב) ראובן מקבל את הכסף, וכלל אינו סופרו. (ג) ראובן סופר את הכסף, ויש רק שבע מאות דולר. והוא שואל את שמעון: "האם אתה בטוח שיש כאן אלף דולר?". עונה לו שמעון: "בוודאי". אומר לו ראובן: "אני כ"כ מחשיב ומעריך אותך, שלמרות שאינני רואה זאת בעיני, אני מאמין לך". ומקבל זאת כאלף דולר.

והנה במקרה הא', אין ראובן משתמש באמונה, שהרי המצב מתאים לשכלו. במקרה הב', גם כן אינו צריך להשתמש באמונה, מטעם שלא השתמש בשכלו כלל, שהרי לא ספר את הכסף, וא"כ לא שייכת אמונה, שהרי אמונה צריכה להיות למעלה מן השכל. ורק המקרה הג' ממחיש אמונה מהי, שכן ראובן הפעיל את שכלו בספירת הכסף, וע"י שכלו לא הגיע לתוצאה הרצויה, ורק ע"י האמונה הגיע לתוצאה הרצויה. נמצא שאכן הוא פועל למעלה משכלו.

דוגמאות נוספות השייכות לבן ישיבה: כאשר נראה לך שהמשגיח עוין אותך ופועל נגדך, עליך להאמין שאין עוד מלבדו, ולא המשגיח הוא שמצר את צעדיך, אלא שהבורא יתברך מסובב את מהלכיו של המשגיח כלפיך כנ"ל, מתוך אהבתו אליך. וא"כ עליך לדון את המשגיח לכף זכות, ולכבדו, כפי המתבקש מהלכות דרך ארץ, והלכות הנהגת תלמיד ורבו, ועליך א"כ לבטל את עצמך כלפי השי"ת בהכנעה, ולקבל בשמחה ולהודות לה' על מהלכיו המלובשים בהנהגת המשגיח כלפיך, ולהאמין שהכל לטובתך. וכן כאשר חבר מציק לך ופוגע בך, עליך להאמין שאין עוד מלבדו, והבורא יתברך הוא שנותן בראשו של החבר מחשבות להתנהג כלפיך בצורה כ"כ פוגעת, וא"כ עליך לדון את החבר לכף זכות, ולהשתדל להתאמץ להתנהג כלפיו בשיא החברות והאהבה, כי הכל מסובב מאת הבורא לטובתך. וכך בכל ענין וענין. אם אין מספיק יחס מצד ההורים אליך, אם אחרת לארוחת הצהרים ולא השאירו לך מנה ולא דאגו לך. אם קמת היום על צד שמאל, ואין לך שום חשק ללמוד וכו' וכו'. כך בכל עניני החיים צריכים אנו להאמין שאין עוד מלבד אהבת הבורא אלינו, והוא אשר מסובב את כל ההתרחשויות, הטובות, והפחות נחמדות. א"כ, לא רק שהאמונה אמורה למנוע את עצבותך וכעסך, אלא עוד להפך: האמונה אמורה לגרום לך להודות לה' על כל מה שמתרחש עמך.

אמונת רבו

לאור הנ"ל נתבונן גם בענין אמונת חכמים. שהנה אומרת התורה (דברים יז ט-יא): "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם [וברש"י: "ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו, אין לך אלא שופט שבימך], וכו' ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, על פי התורה אשר יורוך וכו', לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". וברש"י: "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין".

נמצאנו למדים עד היכן צריכה להגיע אמונתו של אדם בחכמים שבדורו, אפילו אומרים לך על ימין שהוא שמאל, כלומר דבר שהוא מנוגד להגיוןך לחלוטין, עליך לקבל את דבריהם, תוך התבטלות מוחלטת, המתבטאת הן במחשבה והן במעשה.

ולמעשה, הבסיס הכללי לכל עבודת האמונה הוא ההשענות על דברי חכמים, אנשים בעלי השגה אלוקית, שהם המורים לנו את דרכי החיים. וצריך האדם

למצוא לו מורה דרך, כדברי חז"ל במשנה: "עשה לך רב", אשר ענין עשיה משמעותו עשיה ללא שכל, דהיינו שהאדם יקבל על עצמו את מרותו של אדם גדול, שכלפיו ילך באמונה למעלה מהשכל, ויסתמך על דביקותו בה', וע"י כך יוכל גם הוא להגיע לדביקות בה', ע"י שיבטל את שכלו כלפי רבו. נמצא שהרווח מאמונת חכמים הוא בב' דברים: א. שמתרגל לבטל את שכלו וללכת באמונה, ועל ידי כך לומד לבטל עצמו גם לפני הקב"ה. ב. שקונה מרבו את דרכי עבודת ה', ומקבל מהארת רוממות ה' שמאירה ברבו.

אמונה שהירידות הן לטובה

כאשר אדם נופל ממעמדו הרוחני, ובפרט בחור ישיבה או אברך רציני, שרוצים להגיע לדביקות בה', אך נכשלים ונופלים, או במעשה או במחשבה וכדו' – אזי רוחם נופלת בקרבם ביותר. במצבים כאלו אדם מתמלא ברגשות אשם, מרגיש עצמו שפל ורחוק מהקב"ה, ונתון בתחושת יאוש ואפסיות, עד שלא קמה בו רוח להתחיל מחדש, ולעיתים אף ממשיך מחמת כן להדרדר, כיון שאינו רואה תקוה לעצמו.

גם במצב זה האמונה צריכה להיות בעזרו של האדם, שהנה נאמר: **"יִשְׂרָאֵל דְּרָכָיו ה' עֲדִיקִים יִלְכוּ בָם וּפּוֹשְׁעִים יִכְשְׁלוּ בָם"**. הצדיקים מאמינים שהבורא סובב להם את הירידה, מטעם שאוהב אותם אהבה עזה, וכיון שיתרון האור ניכר דוקא מתוך החושך, לכן סיבב להם את הירידה, היות ורוצה לגלות להם דרגות חדשות באור האלוהי, וכעת רק מחכה לתפילתם מעומקא דליבא, עמ"נ להשפיע להם את אורו. נמצא שהצדיקים משיגים הליכה והתקדמות ע"י הירידה. ואילו הפושעים אינם מאמינים בכל זה, וממילא סבורים שאין להם שייכות לעבודת ה', ומפנים את עצמם לעניי העוה"ז, ומשיגים כשלו ע"י הירידה.

וז"ע שב' מלאכים מלויים לאדם בליל שבת בחוזרו מבית הכנסת, מלאך טוב ומלאך רע, ושניהם באים לעזר האדם, דיש בחי' "ימין מקרבת" והיא בחי' מלאך טוב, ויש בחי' "שמאל דוחה" שהיא המלאך הרע, דגם הדחיה נועדה לטובת האדם כנ"ל, ולכן אדם צריך לומר לב' המלאכים שלום עליכם ובואכם לשלום.

הרוח האמיתי של האמונה

האמונה בהשי"ת, אפילו רק מצד הרווחים הגשמיים שמביאה, צריכה לגרום שמחה ואושר בחיי האדם. כי לפי מה שראינו לעיל, הרי האמונה אמורה למנוע מן האדם לחיות חיי עצב, רוגז וחרדה, אלא לבטל את עצמו לכל ההתרחשויות שהשי"ת מסובב לו ולקבלם באהבה עצומה. וק"ו אם הקב"ה משפיע לאדם טובות, לא יאמר "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה", אלא יאמין שהכל בא לו מיד הבורא, ויודה לו בכל מאודו ונפשו על הטוב אשר גמלו.

אבל אליבא דאמת, הרווח העצום של האמונה הוא ברוחניות, שכן האמונה מחברת את האדם עם השי"ת. ענין מנוחת הנפש הגשמית כתוצאה מהאמונה, הוא רק בדרך אגב, אבל לא לזה מיועדת האמונה, אלא לגרום לאדם להדבק דביקות אמיתית בהשי"ת, שאז האדם משיג תענוג נצחי רוחני עליון, שהוא גדול הרבה יותר מכל הרווחים הגשמיים.

וז"ל המהר"ל (נתיב האמונה פ"ב):

בא חבוקק והעמידן על אחת, שנאמר "וצדיק באמונתו יחיה". כי ענין המאמין, הוא מוסר עצמו אליו יתברך ובוטח בו, ואינו סר מן השם יתברך כלל לשום צד. כי זהו ענין האמונה, שדבק בו יתברך לגמרי, ולפיכך יש לו דבקות בו יתברך על ידי האמונה. כאשר האדם מאמין בו יתברך בכל לבו, הוא דבק בו יתברך ואין סר מאתו. ודבר זה גם כן שלמות גמור. כי כל המצוות תפקידן – שתהיה לאדם דבקות בו יתברך, ולכן אמר שהעמידן על אחת.

פירוש: עצמות החיים של האדם היא לפי תוקף אמונתו בבורא עולם. האמונה שהבורא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, כלומר שהוא מסובב את כל מהלכי החיים הפרטיים של כל אדם ואדם, והחיים הכלליים של בני האדם, העמים והמדינות, הקבוצות השונות שבתוך העם, וחיי עם ישראל בכללו. הבורא יתברך מלובש בכל אדם ומחיה אותו, כמ"ש "ואתה מחיה את כולם", הוא מלובש בכל תא בגוף האדם ומזרים בו כוח חיים. הוא המסובב את מחשבותיו ורצונותיו של האדם. וכל זאת עושה הבורא מטעם שהוא הטוב והמטיב, ואוהב את בניו, ומבקש רק את טובתם.

ימין שמאל ואמצע בעבודת האמונה

כאמור, האמונה היא למעלה מטבענו. הרצון לקבל הנאה ותענוג של האדם אינו רוצה להאמין, אלא רק במקום שזה משתלם לו, והוא מחשב שצעד כזה או אחר טוב לאהבה העצמית שלו, אבל במקום ובזמן שהדברים מתנגשים וסותרים לאהבה העצמית של האדם, אז מתגלה שאין האדם מאמין באמת במציאות המלך, אלא שעושה תמיד רק מה שנח לו, ולא יותר.

נמצאנו למדים שהאמונה היא על טבעית, ולפיכך כדי לקנותה נדרשת מלחמה קשה מצד האדם, וברור שצריך לכך את עזרת הבורא, ואין האדם יכול לקנותה בכוחות עצמו. לכן האדם צריך להתאמץ בכל כוחותיו, וע"י כך ליצר תפילה אמיתית מעומקא דליבא, שהשי"ת יתן לו אמונה.

והגם שוודאי יש באדם נשמה אלוקית, שהיא חלק אלוך ממעל, ונכספת להתחבר עם שורשה, וא"כ האמונה בא-ל חי רשומה בנשמה זו, וטבעית לה, אבל הנשמה הזו אינה מגולה באדם כלל. וצריך להתאמץ לקיים את התו"מ עמ"נ להגיע לגילוי הנשמה ולאמונה. וכאשר האדם מתאמץ ומנסה לרכוש את

האמונה, אז נחרטת בו תפילה כנ"ל.

נמצא שיש לחלק בין כלי האמונה לבין אור האמונה. הכלי הוא היגיעה של האדם לנסות להתנהג כמי שנמצא במחיצת מלך גדול ונורא, בכל מאודו ונפשו, שאז נוצר באדם צורך וחסרון לכך שהשי"ת ישפיע לו אמונה. והאור הוא כאשר מאיר לאדם אור האמונה באלוקות, ואז נעשה הקשר שלו עם הבורא טבעי ופשוט, דבר שהוא פלא עצום, היאך האדם הקטן מרגיש ומתקשר עם מלך העולם.

ועבודה זו של קנין האמונה נעשית בג' מישורים – ג' קוים, שהם מתווה היהדות, ושייכים בכל ערך בעבודת ה'. שהנה האדם בנוי מנשמה וגוף, שהם ב' ישויות הפוכות לחלוטין זו מזו, באשר הנשמה היא חלק אלוק ממעל, ולכן טבעה הוא רצון להשפיע ואמונה, ואילו הגוף נברא יש מאין, וטבעו הוא רצון לקבל הנאה ותענוג לתועלת עצמית ורצון להבין כל דבר. אמנם דרך התורה היא - מיזוג של ב' הקוים הללו בכל דרכי החיים.

בתחילה צריך האדם לתת את השליטה לנשמה, שהיא קו ימין (אברהם), היינו קו האמונה, קו של "שיויתי הוי"ה לנגדי תמיד". הנסיון של האדם הוא להאמין בבורא עולם, ולהמליך אותו בכל דרכי חיו. משמעות הדבר: (א) קיום התו"מ במעשה דיבור ומחשבה, בשמחה על הזכות העצומה שיש לנו בשירותו של המלך. (ב) קבלת כל הבא עליו בהכנעה ובשמחה, קבלת כל אדם באהבה ובשמחה. וכו'.

אח"כ צריך האדם לעבור לקו שמאל (יצחק), שהוא הקו הטבעי הגופני של הרצון לקבל, ואז עליו לערוך ביקורת עצמית על עצמו, ולראות עד כמה הוא מרוחק מהשי"ת, עד כמה אין לו אמונה במציאות ה', אין לו "שיויתי הוי"ה לנגדי תמיד", גם במעשה גם בדיבור גם במחשבה. הוא עושה מה שהוא רוצה, מדבר מה שהוא רוצה, חושב מה שהוא רוצה, ולא מה שהמלך רוצה. הוא מלא דאגות ועצבות ופחדים - משום שאינו מאמין במציאות המלך הטוב והמטיב; אין לו אהבת הזולת, לא יראת ה' ולא אהבת ה', וכו'. מטרתה של ביקורת זו היא כדי שהאדם לא יעמוד במקום אחד, אלא יגיע למצב של תפילה מעומקא דליבא על מצבו השפל, ועל שליטת הרע שבו, שאינו מניחו לדבוק באמת.

אח"כ הקו האמצעי (יעקב) בין הימין והשמאל, שענינו הוא לשוב ולהאמין שהשי"ת שומע תפילת כל פה, וא"כ ודאי שמע ומודע לתפילתו. וא"כ על האדם להאמין מכאן ואילך שהשי"ת מנהיגו לטובה, בכל עניניו הפרטיים והכלליים, ועי"כ להגיע למצב של שמח בחלקו. ולשמוח אז בכל קשר ומגע שיש לו עם הבורא, הגם שאינו מושלם, מ"מ הוא ודאי יותר חשוב מכל תענוגי העוה"ז, ולשמוח אז אפילו בכל הרע המתגלה לו בקו שמאל. משום שגם זו זכיה גדולה, לראות את האמת, ויתרון האור ניכר מתוך החושך.

פרטי עבודת האמונה

עבודת האמונה תלויה ומכילה כמה גורמים:

(א) החיבור עם ספרים וסופרים, היינו עם אנשים או עם ספרים שנכתבו ע"י אנשים שהגיעו לדביקות במלך העולם, והגיעו להשגות אלוקיות במוחא וליבא, דבר המוכיח את הליכתם בדרך אמיתית. חיבור זה אמור להזרים חמצן של אמונה לאדם, כי על בסיס הידיעות שהוא מקבל מאנשי האמת הללו, הוא יכול לבנות את ההתאמצות שלו להדביק את חייו במלך העולם. דהאדם צריך לדון בנפשו: האם האנשים האלו מדברים שקר או אמת? אם הם מדברים אמת, ואכן הגיעו לדביקות במלכו של עולם, והגיעו להשגת אור האמונה, א"כ עלי לציית להם כדי להרויח את הרווחים העצומים שאפשר להרויח ע"י עבודה זו.

(ב) עבודה בפועל ע"י הפעלת מח הדמיון על פי הבסיס של ספרים וסופרים, היינו להרגיל עצמו לצייר במוחו איך הבורא מלוש בעולם, בבריות, בדומם בצומח ובחי, ובכל ההתרחשויות בעולם, מתוך אהבתו הגדולה לנבראיו.

אדם צריך לצייר לעצמו את הכללים שמביא הרמח"ל זי"ע (דרך ה' פ"א אורות הבורא:

י. כל איש מישראל צריך שיאמין וידע, שיש מצוי ראשון קדמון ונצחי, והוא שהמציא וממציא כל מה שנמצא במציאות, והוא האלוה ב"ה.

ii. עוד צריך שידע, שהמצוי הזה יתברך שמו, אין אמיתת מציאותו מושגת לזולתו כלל, ורק זה נודע בו, שהוא מצוי שלם בכל מיני שלמות, ולא נמצא בו חסרון כלל.

iii. עוד צריך שידע, שהמצוי הזה יתברך שמו, הנה מציאותו מציאות מוכרחת שאי אפשר העדרו כלל.

iv. עוד צריך שידע, שמציאותו יתברך אינה תלויה בזולתו כלל, אלא מעצמו הוא מוכרח המציאות.

v. וכן צריך שידע, שמציאותו יתברך מציאות פשוטה בלי הרכבה וריבוי כלל, וכל השלמויות כולם נמצאות בו בדרך פשוטה. שאי אפשר על כל פנים שלא ימצא מצוי אחד – משולל מכל הטבע חוקותיו וגבוליו, מכל העדר וחסרון מכל ריבוי והרכבה, מכל יחס וערך, ומכל מקרי הברואים, שיהיה הוא הסבה האמיתית לכל הנמצאות ולכל המתילד בהם, כי זולת זה, מציאות הנמצאות שאנו רואים והתמדתם, היתה בלתי אפשרית.

vi. וממה שצריך שידע עוד, שהמצוי הזה, יתברך שמו, מוכרח שיהיה אחד ולא יותר.

אדם צריך לצייר לעצמו ע"ד שנאמר "ואתה מחיה את כולם" - איך הבורא מחיה את העצים והצמחים, איך הבורא מחיה ומוליך את אשתו ואת ילדיו, את כל האנשים שהוא מכיר, ואת אלו שהוא אינו מכיר. ערים, כפרים, ארצות ומדינות,

הכל לא יותר מאשר מציאות השי"ת. הציור הזה אמור להביא את האדם לשמחה, לרוגע, להודות לה' על כל מה שקורה איתו, שכן הכל ממנו יתברך. עבודת האמונה הזו שמתומצתת בכלל "שיותי הוי"ה לנגדי תמיד" צריכה להיות מתמדת בכל מהלך היומיום, כלומר, כפי שצריכים אנו לברך על כל מה שאנו אוכלים, כך אנו צריכים להיות מודעים לכך, שבכל רגע ורגע מה שקורה הוא מאיתו יתברך, וזוהי מצוות האמונה התמידית.

ג) אמנם על מנת להצליח בעבודה זו צריך האדם להשיג שקט פנימי וחיצוני. שכן א"א שאדם יהיה טרוד למעלה מראשו מרוב עסקיו, ויוכל גם בו זמנית לצייר לעצמו איך הבורא מלובש בכל מה שקורה מסביבו ובתוכו. אדם שעושה לפרנסתו צריך ליצור לעצמו רגעים של שקט במהלך יומו, עמ"נ להתרכז בעיקרי האמונה בחלקים מן היום (למשל כל שעה עגולה להרפות מעניניו ולחשוב על נושא מכל הנושאים הנ"ל)

ד) עבודה מיוחדת היא ההודיה לה' על כל מה שנותן לנו, הן התענוגים והן היסורים, החל מן הדברים הפשוטים ביותר ועד ההתרחשויות המשמעותיות ביותר. פשוט לומר בפה או במחשבה: תודה רבה לך השי"ת, על כל מה שאתה נותן לי בכל רגע ורגע. אמירה פשוטה זו מחזקת באדם את האמת, שאכן כל מה שמתרחש איתו הוא בידי השי"ת. כמו"כ ההודאה יוצרת קשר ממשי חברי בין האדם להשי"ת, ומתחיל להרגיש רגשות אהבה כלפי מי שדואג לו מיום הוולדו, ומנתב את כל נתיבות חייו, הפרטיים והכלליים.

ה) אמנם יש בחירה לאדם, אבל זאת לפני המעשה. כי לאחר המעשה צריך לדעת שהשי"ת עשה ועושה ויעשה לכל המעשים כולם. צריכים לדעת שגם מחשבותינו באות ממנו יתברך, ובאמצעות המחשבות ששולח למוחנו כך הוא מפעיל אותנו לכל אשר יחפוץ. לכן צריך האדם גם להתרגל להודות לה' על המחשבות ששולח לו, אם הן מחשבות בדבר גדלותו עליו לדעת לזהות שאכן השי"ת רוצה כעת לקרב אותנו אליו, ואם הן מחשבות של עבירות, לדעת לזהות שגם הן נשלחו מאת ה', וזאת בבחי' שמאל דוחה, בכדי שהאדם יזהה את יתרון האור הניכר הרבה מתוך החושך.

משל: הבן חוזר מן הישיבה ומרצה את הענינים הנלמדים בישיבה לפני אביו, והנה אביו מקשה קושיות וסתירות על מה שהנער אומר. האם רוצה להכשיל אותו? ודאי שלא, אלא שרוצה לחדד את לימודו, שהבן יוכרח לחשוב ברמה גבוהה יותר, בכדי שיבין יותר טוב את הנושאים הנלמדים. כך גם אבינו שבשמים יוצר בחיינו כל מיני קשיים, לא עמ"נ להכשיל אותנו, אלא עמ"נ לרומם את מצבנו.

ו) באופן כללי המאמין בהשי"ת מגיע למצב של הכנעה והתבטלות כלפיו, כי המצייר לעצמו את הישות האלוקית העצומה שאין לה ראשית ואין לה סוף, והיא כל יכולה, נעשה כנוע כלפי התרחישים המתרחשים בחייו, ובסביבתו. קבלת הדברים בהכנעה ובשמחה ובהודאה כנ"ל, מקשרת את האדם למציאותו יתברך באופן ממשי. וזוהי מידת הענווה המוזכרת בתורה, שאדם יודע שכל מה שיש לו

בא מן הבורא יתברך.

הרווח האמיתי של כללות עבודת התו"מ הוא האמונה והאהבה

היוצא מהדברים שנתבארו לעיל הוא, שכל רווח שנכנס בתוך כלי האהבה העצמית שלנו, אינו רווח אמיתי. המקיים תו"מ עמ"נ שירווח לו בעוה"ז או בעוה"ב, הריהו מרוויח דבר בן חלוף ולא דבר נצחי. אלא הרווח האמיתי ע"י התו"מ הוא הקשר עם השי"ת המלך בכבודו ובעצמו, ודבר זה נעשה ע"י הכלים של אמונה ואהבה.

האמונה היא ענין על טבעי, וכן היכולת לאהוב את זולתנו היא על טבעית. ואין אנו יכולים להשיג כלים אלו בכוחות עצמנו, אלא רק ע"י מתנת השי"ת. ולמי נותן השי"ת מתנות יקרות אלו? רק למי שמבקש אותן מעומקא דליבא, מתוך צורך אמיתי. ומי הוא זה שצריך באמת את ב' המתנות הללו? רק מי שעובד ומתאמץ למעלה מכח האנושי לרוכשן, ואינו מצליח. מתנות אלו הן השכר האמיתי הנצחי שאפשר להשיג ע"י קיום התו"מ, ובתוך כלים אלו של אמונה ואהבה מתגלה אור השי"ת.

נמצא, אין אנו אחראים על התוצאות של העבודה, כי אם על העבודה בעצמה, כמאמר חז"ל "לא עליך המלאכה לגמור, ואין אתה בן חורין להפטר ממנה". ומשום זה אין אדם יכול לומר - מכיון שהאמונה והאהבה הן על טבעיות לכן חבל לעסוק בזה, כי התוצאות הן לא באחריותנו. וכבר אמר הרבי מקוצק זי"ע, הנשמות נשלחות לעולם הזה שדומה כמו בור עמוק מאד, ובמרחק רב למעלה הן רואות הבהוב קלוש של אור, יש נשמות שקופצות כלפי מעלה, ומנסות לטפס למעלה, על אף שאין להן סיכוי, פשוט האור העליון המנצנץ מלמעלה מושך אותן. ויש נשמות שמראש מוותרות על הכל, ואינן מנסות דבר, האור העליון אינו מאיר להן, כי נדמה להן שהוא אינו שייך אליהן. הראשונות מאמינות ועושות מה שיכולות, ע"י התאמצותן הן קונות תפילה וכלים, ובסופו של תהליך השי"ת מרחם עליהן, ומעלה אותן אליו, אל האור. אבל השניות לא רכשו כלים ותפילה, וא"א לתת להן דבר.

סוד ה' ליראיו

כתב במאור ושמש (פר' וארא): הנה כתיב "סוד ה' ליראיו" (תהלים כה, י"ד). יש להבין מה זה סודות התורה, שקוראין כל ישראל סודות התורה. שאין לומר שהכוונה על חכמת הקבלה וכתבי האר"י ז"ל וזוהר הקדוש, דהנה לשון סוד הוא דבר שאי אפשר לגלות לאחרים כלל, והלא כל הקבלה וכתבי האר"י וזוהר יכולין לגלות לאחרים ולפרשם ביתר שאת, ואם כן כיון שנתגלה אין זה סוד.

אבל מה הוא סוד שאי אפשר לגלות לשום אדם – הוא סוד ה', רצה לומר: עצם אלוקותו שהוא היה הוה ויהיה, והוא עקרא ושרשא דכולי עלמין (=עיקר ושורש של כל העולמות) – זה אי אפשר לגלות לשום בריה, רק כל אדם משער לעצמו השגת אלוקות, לפי שכלו ולפום שיעורין דלביה (=לפי דרגת לבבו), וכל מה שהאדם מזכך עצמו יגיעה הרבה להשיג, כך ישיג בשכלו הזך יותר ויותר, ומה שמשיג שכלו באלוקותו יתברך זה אי אפשר לגלות לשום אדם מעמקי לבו מה שהוא בלבו ושכלו, הגם שיכול לדבר לאחרים ולהכניס בלבם מציאות אלוקות ויראתו יתברך שמו, אבל כל מצפוני לבו אי אפשר לגלות להם, כידוע לכל מי שנכנס לעבודה באמת. על כן זה נקרא סוד, כי הוא סוד באמת, שאי אפשר לגלות לשום אדם מה שהוא אצלו בנקודת הלב והמחשבה, רק כל אדם מבין לפי יגיעתו והזדככות חומרו, ומה שאדם משיג יותר השגת אלוקות בכלל ובפרט, דהיינו שבא למדרגות גדולות בהשגות אלהות על ידי הזדככות יותר, לזה האדם קשה יותר לפרש ולגלות מצפוני לבו לאחרים, כי יש לו יותר בלבו ובמחשבתו אשר אי אפשר לגלות ולפרש מצפוני לבו.

וזהו סוד ה' ליראיו, רצה לומר שנשאר תמיד אצלם בסוד, שאי אפשר לפרש. שמה שאדם יותר ירא שמים הוא יותר אצלו אלוקותו יתברך בסוד יותר, אשר אי אפשר לגלות מצפוני לבו, ואי אפשר להבין ממנו פחותי הערך גודל ההשגות שהשיג מאלוהותו יתברך, ומי שהוא עדיין אינו גדול כל כך בהשגה במציאת אלוקותו יתברך, יכול יותר לפרש לאחרים מה שבלבו, כי אין לו עמקות לבבו כל כך... ויכולין פשוטי העם לקבל ממנו מה שהשיג הרבה.

ועל כן, אם אדם שהוא גדול ביראת ה', בהשגות גדולות ממצאית אלוהותו יתברך שמו, רוצה לגלות מצפוני לבו שיבינו אחרים ממנו, צריך למתורגמן, דהיינו לאדם קטן ממנו, שיכול להבין דבריו, והוא ישמיעם לאחרים כדי שיבינו, מחמת שישמעו מקטן הערך יהיה יכולין לקבל ולהבין, ומזה תבין סדר הלימוד של תורתנו הקדושה.

רואים אנו מדבריו הקדושים, שקשר האמונה שבין האדם לבורא הוא ענין פרטי ויקר של אהבה והתרגשות, קשר פנימי וטמיר בעמקי הלב, ואין הוא יכול להיות נחלתם של הרבים. ובכוונה תחילה פעל השי"ת זאת, כדי שכל אדם ישיג לפי עבודתו, ואנשים שלא עבדו לא יוכלו להגיע למצבים אלו ולהשיג את הרווחים הנפלאים הללו.

ובמאמר לסיום הזהר אומר רבינו הקדוש, שע"י שתלמיד מתבטל לרבו ודבק בו, אזי יכול להשיג מרוממות השי"ת שמאירה בנפש רבו ע"י החיבור הרוחני

שביניהם.